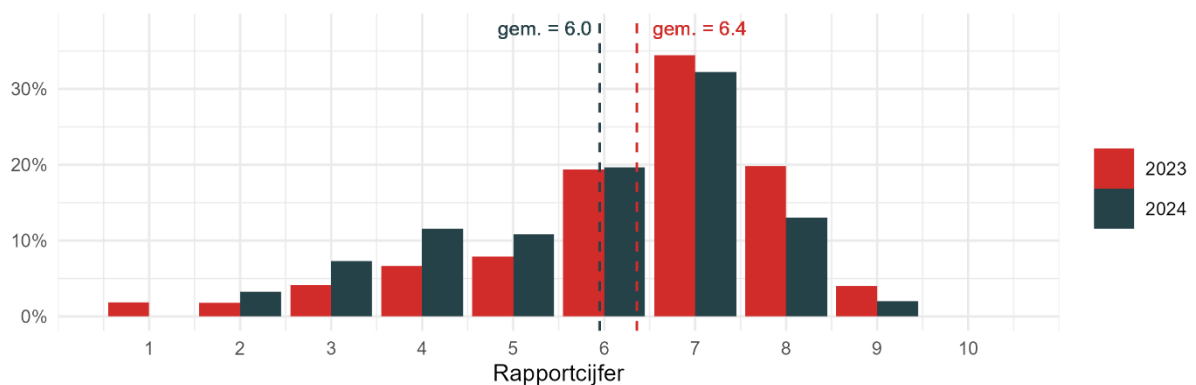

Samenvatting uitkomsten Monitor Ondernemingsklimaat 2024

① Bedrijven waarderen het Nederlandse ondernemingsklimaat gemiddeld met een 6,0.

Twee derde van de bedrijven geeft een voldoende, en een derde een onvoldoende. Dit is het tweede achtereenvolgende jaar dat de waardering voor het ondernemingsklimaat daalt, na een gemiddelde van 6,7 in 2022 en 6,4 in 2023 (op een schaal van 1 tot 10). Bedrijven die internationaal opereren of actief zijn in 'fysieke sectoren', zoals landbouw, industrie, energie en bouw, zijn over het algemeen minder positief dan bedrijven die zich richten op de binnenlandse markt of werkzaam zijn in 'kantoorsectoren', zoals de ICT-sector en de zakelijke en financiële dienstverlening.

Figuur 1: Het bedrijfsleven geeft het Nederlandse ondernemingsklimaat gemiddeld een 6,0

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2023-2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2024).

Noot: Gewaardeerd op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 10 (zeer goed). De jaren 2023-2024 zijn respectievelijk gebaseerd op 398 en 427 waarnemingen, op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers en niet-bedrijfsleven.

② Vooral de waardering van de energie-infrastructuur, aanwezigheid van talent, belastingklimaat en faciliterende wetgeving daalt.

De waarderingen voor dimensies zoals kwaliteit van leven, digitale, fysieke en kennisinfrastructuur en nabijheid van belanghebbenden blijven positief (op een schaal van 1 tot 7). Dit geldt ook voor de aanwezigheid van talent, hoewel deze aanzienlijk is afgenomen ten opzichte van twee jaar geleden. De beschikbaarheid van fysieke ruimte, financieringsmogelijkheden en sentiment over het bedrijfsleven worden overwegend neutraal of net daaronder beoordeeld. Het belastingklimaat, de faciliterende wetgeving en energie-infrastructuur kennen de grootste daling en behoren tevens tot de minst positief gewaardeerde elementen. De stabiliteit en voorspelbaarheid van overheidsbeleid is dit jaar voor het eerst meegenomen en scoort direct het laagst van alle dimensies.

Figuur 2: Waardering voor energie-infra, aanwezigheid talent, belastingklimaat en faciliterende wetgeving daalt

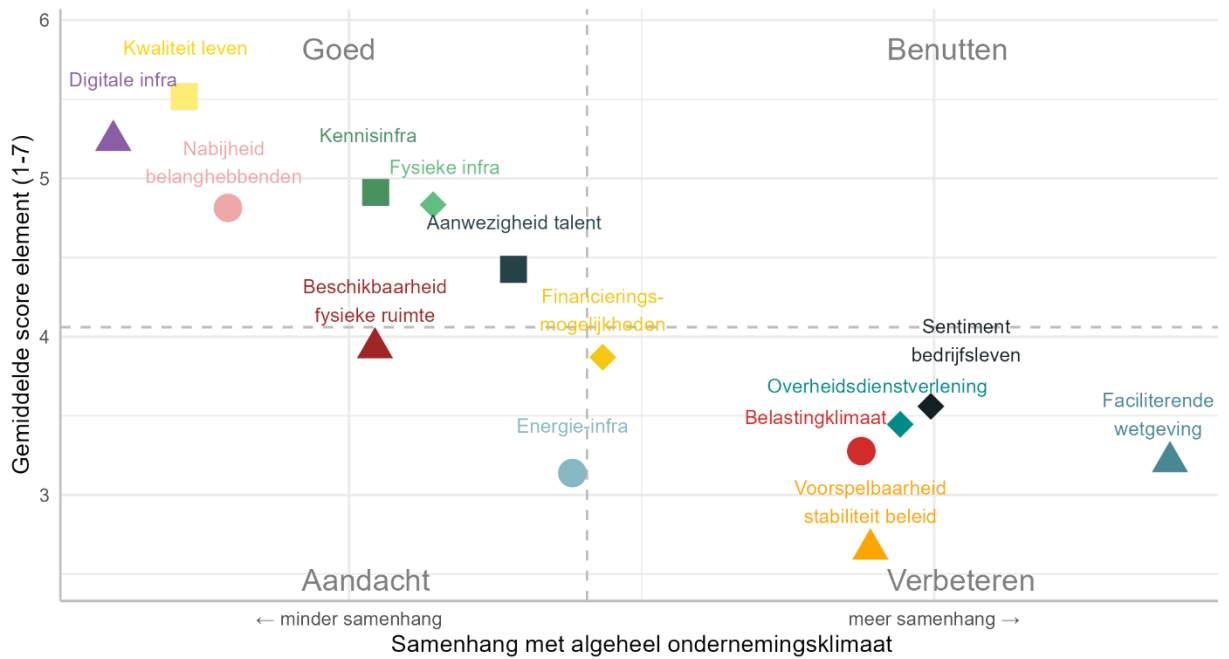

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2022-2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2024).
 Noot: Gewaardeerd op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 4 (neutraal) tot 7 (zeer goed). De jaren 2022-2024 zijn respectievelijk gebaseerd op 349, 398 en 427 waarnemingen, op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers en niet-bedrijfsleven (zie bijlage A.1).

③ Faciliterende wetgeving en voorspelbaarheid overheidsbeleid vormen de belangrijkste verbeterpunten.

Faciliterende wetgeving en voorspelbaarheid en stabiliteit van beleid krijgen de laagste waardering en/of hangen het sterkst samen met het algehele oordeel van bedrijven. Deze aspecten vormen dan ook belangrijke verbeterpunten. Ook het belastingklimaat, de overheidsdienstverlening en het sentiment over het bedrijfsleven vallen binnen dit verbeterkwadrant, waarschijnlijk mede omdat ze voor vrijwel alle bedrijven van belang zijn. Het valt op dat dimensies die hoog scores, zoals kwaliteit van leven, nabijheid van belanghebbenden en digitale, kennis- en fysieke infrastructuur, weinig samenhang vertonen met de algehele waardering voor het ondernemingsklimaat. Hierdoor kunnen deze sterke punten de lage scores op andere dimensies moeilijker compenseren. Ook zijn er dit jaar vrijwel geen dimensies meer in het benutten- (hoge score, sterk samenhang met het algehele oordeel) of aandachtkwadrant (lage score, zwakke samenhang met het algehele oordeel).

Figuur 3: Faciliterende wetgeving en voorspelbaarheid van beleid belangrijkste verbeterpunten

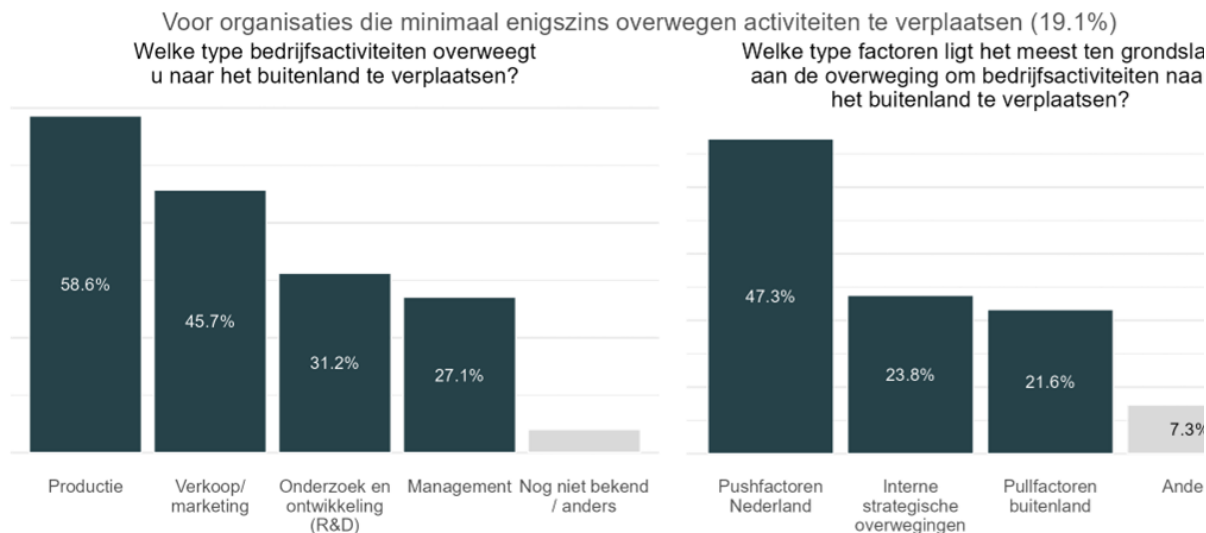
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2024).

Noot: Gebaseerd op 427 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers en niet-bedrijfsleven.

④ Eén op de vijf bedrijven overweegt verplaatsing van activiteiten naar het buitenland, voor internationale ondernemingen is dat zelfs één op de 3.

Eén op de vijf bedrijven overweegt om in de komende twee jaar activiteiten naar het buitenland te verplaatsen. Onder bedrijven die internationaal actief zijn, geldt dit voor ongeveer één op de drie. Dit beeld is redelijk vergelijkbaar met vorig jaar. Vooral productie- (59 procent) en verkoop-/marketingactiviteiten (46 procent) worden overwogen voor verplaatsing, terwijl dit minder geldt voor R&D (31 procent) en managementactiviteiten (27 procent). Bedrijven die verplaatsing overwegen, zijn met name negatiever over het belastingklimaat, de faciliterende wetgeving en financieringsmogelijkheden. Ook het sentiment over het bedrijfsleven, beschikbaarheid van fysieke ruimte en voorspelbaarheid van overheidsbeleid wordt door hen beduidend lager beoordeeld (pushfactoren). Vooral internationaal opererende bedrijven overwegen ook groei- en/of uitbreidingsinvesteringen in het buitenland. Dit wordt echter vaak gedreven door interne strategische overwegingen zoals het stroomlijnen van de bedrijfsstructuur, het verbeteren van de efficiëntie van de bedrijfsvoering en/of beslissingen van het moederbedrijf.

Figuur 4: Pushfactoren Nederland spelen belangrijke rol voor bedrijven die verplaatsing overwegen

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2024).
 Noot: Gebaseerd op 82 waarnemingen die minimaal enigszins overwegen activiteiten te verplaatsen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers en niet-bedrijfsleven.

⑤ Nederland behoort tot de wereldtop, maar vertoont een dalende trend sinds enkele jaren.

De afgelopen jaren hoort Nederland consistent bij de mondiale top 10-landen met de sterkste concurrentiekracht en het hoogste innovatievermogen. Wel is een dalende trend zichtbaar in de internationale positie van Nederland, die rond 2017/2018 is ingezet en ook dit jaar voortduurt. In de World Competitiveness Ranking (IMD) zakt Nederland in 2024 van de 5de naar de 9de plaats, waarmee het de sterkste daling binnen de top 10 noteert. Van de 20 deelgebieden daalde Nederland er op 14, met de sterkste terugvallen op het gebied van arbeidsmarkt, maatschappelijke opvattingen en normen ten aanzien van het bedrijfsleven en technologische infrastructuur. Ook in de Global Innovation Index (WIPO) daalt Nederland geleidelijk en staat het nu op de 8ste plaats. Deze posities brengen Nederland ruwweg terug naar het niveau van het begin vorig decennium. In het Future of Growth Report (WEF) blijft Nederland sterk presteren, met top 10-noteringen op drie van de vier pijlers: innovativiteit, inclusiviteit en veerkrachtigheid. Op het gebied van duurzaamheid scoort Nederland in de middenmoot, vergelijkbaar met veel Westerse (referentie)landen.

Figuur 5: Dalende trend in score van Nederland op internationale ranglijsten zet zich dit jaar voort

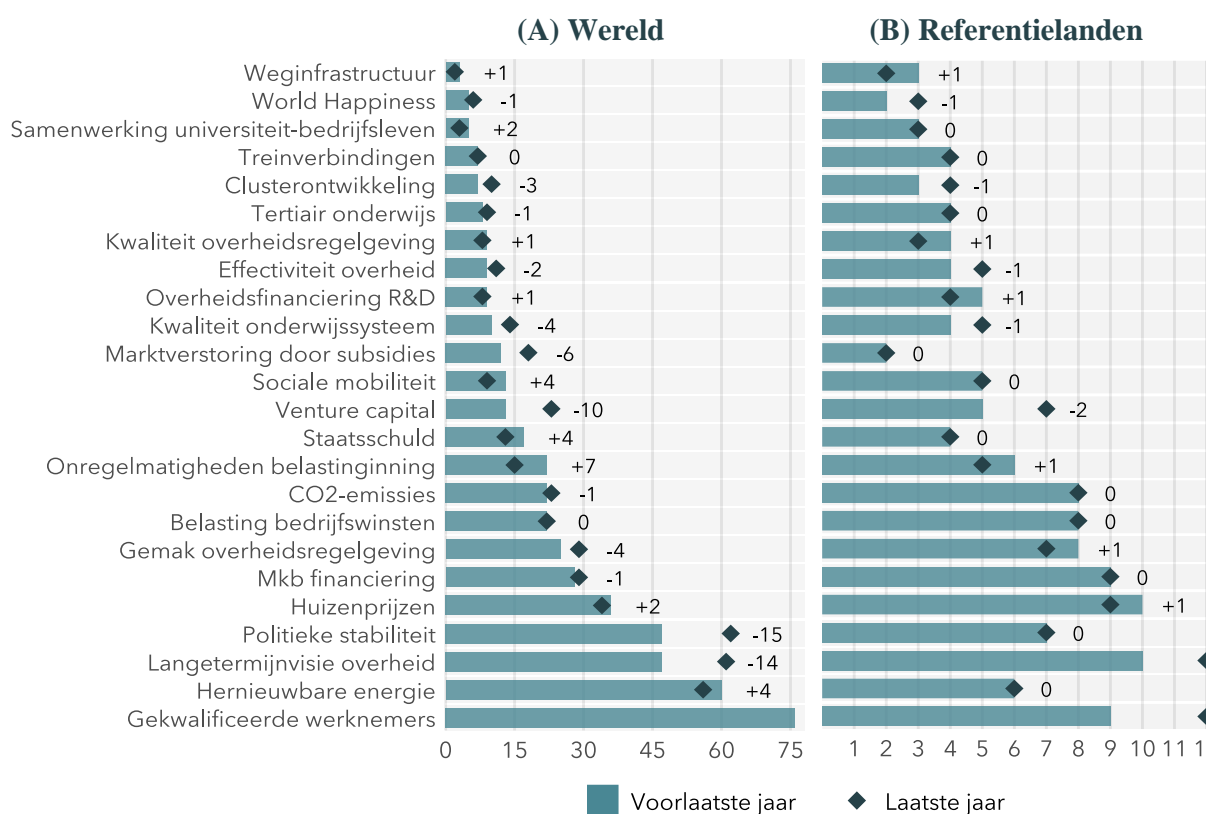

Bron: WEF (2011-2019), IMD (2019-2024) en WIPO (2011-2024), bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2024).

⑥ **Nederland verliest wereldwijd terrein, maar behoudt binnen de referentielanden vaker positie.**

Nederland scoort op veel indicatoren hoog, zowel wereldwijd als binnen een groep van elf referentielanden¹. Op driekwart van de indicatoren staat Nederland in de mondiale top 30, op ruim een derde in de top 10. Mondiaal verliest Nederland op veel indicatoren terrein, maar binnen de referentielanden behoudt het vaker zijn positie. Ten opzichte van de referentielanden stijgt Nederland onder andere op weginfrastructuur, kwaliteit van overheidsregelgeving en overheidsfinanciering van R&D. Maar het wordt door meerdere referentielanden ingehaald op durfkapitaal, langetermijnvisie van de overheid en vindbaarheid van gekwalificeerd personeel. Vooral de langetermijnvisie en gekwalificeerd personeel zijn zorgelijk, met mondiale posities op de 61ste en 89ste plek en de laatste plek binnen de referentielanden. Ook op politieke stabiliteit en marktverstoringen door subsidies daalt Nederland ten opzichte van de rest van de wereld, al speelt dit ook bij de (meeste) referentielanden.

Figuur 6: Gemengd beeld in ontwikkeling positie Nederland op indicatorniveau

Bron: WEF (2023), OECD (2024), WGI (2022), IRENA (2024) en WHR (2024), bewerking door SEO en ACBI (2024).

¹ Tot de referentielanden behoren België, Canada, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Japan, Singapore, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Zweden en Zwitserland. Deze landen zijn in samenspraak met de opdrachtgever gekozen.

Over de Monitor Ondernemingsklimaat

De Monitor Ondernemingsklimaat is in opdracht van het ministerie van Economische Zaken ontwikkeld door SEO Economisch Onderzoek (SEO) en het Amsterdam Centre for Business Innovation (ACBI) van de UvA. Aan de hand van een vragenlijst onder leidinggeevenden gebaseerd op 14 locatiefactoren, feitelijke trends over deze locatiefactoren, en een kwalitatieve metastudie van internationale ranglijsten verkent deze monitor de mogelijkheden voor bedrijven om succesvol te ondernemen in Nederland en daarmee bij te dragen aan het brede welvaartsniveau.

De primaire dataverzameling (bedrijvenenquête) voor de monitor vond plaats tussen april en juni 2024, een periode die samenviel met het einde van de formatieperiode. Veel van de geraadpleegde secundaire data (onder andere internationale ranglijsten, bestaande monitors en statistische bronnen) hebben betrekking op eerdere jaren.

De vragenlijst werd uitgezet onder bestuurders en leidinggeevenden van Nederlandse bedrijven. In totaal zijn er dit jaar 743 complete vragenlijsten verzameld. Het onderzoek is gericht op organisaties en bedrijven met meer dan één werkzaam persoon, dus exclusief zzp'ers. Ook de overheidssector, zorg en onderwijs, cultuur, sport en recreatie, belangen- en hobbyverenigingen en overige dienstverlening (het niet-bedrijfsleven) blijven buiten beschouwing. Door hun grote aandeel in de Nederlandse bedrijvenpopulatie zouden zzp'ers een grote weerslag hebben op de bevindingen, terwijl niet alle uitgevraagde thema's (op dezelfde manier) relevant voor hen zijn; dat laatste geldt ook voor het niet-bedrijfsleven. Na deze selecties bleven 427 respondenten over.

Een (geanonimiseerde) koppeling van de respondenten aan administratieve bedrijvendata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) maakt het mogelijk om representatieve uitspraken te doen over het gehele Nederlandse bedrijfsleven.

Het onderzoek werd mede uitgevoerd door prof. dr. Henk Volberda. Hij is als hoogleraar Strategie & Innovatie verbonden aan de Amsterdam Business School van de UvA. Daarnaast is hij directeur van het Amsterdam Centre for Business Innovation.

Meer informatie: Henk Volberda, 06 1297 2233 / h.w.volberda@uva.nl.